

COVID-19 SALGINI SÜRECİNİN KÜLTÜR TURİZMİ DESTİNASYONLARI ARZ YAPILARI ÜZERİNE ETKİSİ: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ¹

The Effect of The Supply Structures of Cultural Tourism Destinations During The Covid-19 Outbreak: The Case of Safranbolu

Dr. İsa UĞUR

isaugur78@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-4592-8641

Öğr. Görevlisi Ömer Ceyhun APAK

Bayburt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

ceyhun.apak@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0002-1409-6707

Öz

Günümüzde turizm sektöründe meydana gelen değişim ve gelişmelerle birlikte özel ilgi alanları ön plana çıkararak turistlerin alternatif turizm türlerine yönelimi artış göstermiştir. Bu değişim ve gelişmeler sonucunda destinasyonların turizm pazarındaki paylarını artırabilmeleri, turizm ürünlerini çeşitlendirmeleri ile sağlanacaktır. Bu bağlamda kültür turizmi gün geçtikçe popülerliği artan bir alternatif turizmi olarak öne çıkmış durumdadır. Dolayısıyla bu araştırmada, Safranbolu destinasyonunun kültür turizmi potansiyeli belirlenerek alternatif turizm kapsamında destinasyon arz yapısının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda artan turist talebine karşı kentteki konaklama arz yapısının mevcut durumunun belirlenmesi ve bu yönde turizm gelişmesinin sağlanması çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kapsamında doküman incelemesi yapılarak kamu ve resmi kurumların (TÜİK, Safranbolu İlçe Kùltür ve Turizm Müdürlüğü, Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, Safranbolu Kaymakamlığı) yayınlamış oldukları istatistiksel verilerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda Safranbolu'nun arz yapısındaki istatistiklerine bakıldığında turist artışına göre yeterli konaklama arzının olmadığı saptanmıştır. Çalışma Safranbolu'da geceleme süresinin az (ort.1.2 gün) olduğunu göstermektedir. Ayrıca (Covid-19) salgın nedeniyle UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer Safranbolu ilçesini ziyaret eden turist sayısında dört kat düşüş yaşandığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Kùltür Turizmi, Arz, Safranbolu.

¹ Bu çalışma İKSAD 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde sözlü olarak sunulan "Kùltür Turizm Destinasyonlarının Arz Yapıları Üzerine Bir Araştırma: Safranbolu Örneği" adlı çalışmadan türetilmiştir.

Abstract

Today, with the changes and developments in the tourism sector, special interest areas have become to the forefront. As a result of these changes and developments, destinations will be able to increase their share in the tourism market and diversify their tourism products. In this context, cultural tourism has become more popular as alternative tourism. Therefore, the aim of this research is to determine the cultural tourism potential of the Safranbolu destination and to create an awareness within the scope of alternative tourism. For this purpose, knowing the current situation of the accommodation supply structure in the city against the increasing tourist demand and ensuring tourism development accordingly reveal the importance of the study. In the study, document analysis was made within the scope of qualitative research method and statistical data published by public and official institutions were used. In this context, when we look at the statistics of Safranbolu's supply structure, it is seen that there is not enough accommodation supply compared to the increase in tourists numbers. The study shows that the overnight stay in Safranbolu is low (mean 1.2 days). In addition, due to the Covid-19 outbreak, it is observed that the number of tourist in Safranbolu has decreased for times.

Keywords: Covid-19, Culture Tourism, Supply, Safranbolu.

Giriş

Küresel rekabet ortamında teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişmeler ile birlikte turizm sektöründe de değişim ve gelişmeler kaçınılmaz bir şekil almıştır. Bu değişim ve gelişmeler sonucunda destinasyonların turizm pazarındaki paylarını artırabilmeleri, turizm ürünlerini çeşitlendirmeleriyle sağlanacaktır. Çünkü turistler destinasyonu ziyaretleri esnasında deniz, kum, güneşi tercih etmekle kalmayıp destinasyonda bulunan bütün ürünleri talep edebilme potansiyeline sahiptirler. Turizmde destinasyonların tercih edilme kararları sunulan hizmetler ve sahip olunan çekicilikler ile de doğru orantılıdır. Bu sebeple birçok farklı seyahat motiflerinin (dinlenme, eğlenme, sağlık, din, spor gibi) yanı sıra kültürün de turizme katılma açısından önemli bir etkisinin olduğu söylenmektedir (Uygur ve Baykan, 2007; Dönmez ve Türkmen, 2018).

Kültürel çekicilikler turizm destinasyonu ürünlerinin önemli bir bileşeni haline gelmiştir (Ayaz vd., 2016: 84). Bir bölgenin tarihi ve imajı gibi birçok farklı kültürel ürünleri bünyesinde barındıran destinasyonlar, yerel topluluğun kimliğini sembolize etme ve yerel ekonominin canlılığını artırma gibi çeşitli fırsatları sunmaktadırlar (Wansborough ve Mageean, 2000). Özellikle son yıllarda ziyaretçilerin seyahat planlarında kültür önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda alternatif turizm türlerinden bir tanesi olan kültür turizminin gelişme göstermesi ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan birçok fayda sağlayacaktır. Bir medeniyetin, toplumun, bölgenin veya grubun inançları, sanatsal ürünleri, tarihi, bilimi, yaşam tarzı, mimarisi gibi

karakteristik özelliklerini yansıtan turizm destinasyonları, kültür turizmine olan ilginin artmasıyla turistler tarafından sık ziyaret edilir hale gelmiştir (Silberberg, 1995: 363). Osmanlı kent mimarisini yansıtmaya özelliğiyle sahip olduğu mimari değerleri sayesinde UNESCO tarafından dünya miras şehirler listesine alınan Safranbolu, referans alınan bir kent konumundadır. İstanbul ve Ankara gibi metropollere yakın bir mesafede bulunmasıyla yerli turistlerin ilgisini çekerken, dünya miras listesinde olmasıyla da yabancı turistlerin ilgisini kazanarak önemli bir turizm destinasyonu özelliği kazanmıştır (Ayaz vd., 2015: 55). 2003 yılından itibaren ise yerli ve yabancı ziyaretçiler için önemli kültür turizmi destinasyonlarından biri haline gelmiştir (Gürbüz, 2002). Dolayısıyla bir destinasyonun çekici faktörleri, o destinasyonun tercih edilmesi ve diğer destinasyonlar karşısında rekabet avantajı elde etmesi açısından oldukça önem taşımaktadır (Dönmez ve Türkmen, 2015).

2000 yılında Safranbolu kentini ziyaret eden turist sayısı 5.876 yerli turist sayısı 57.261 iken bu sayı 2019 yılında yabancı turistlerde 87.370'e yerli turistlerde 231.496 kişiye ulaşmıştır. Bununla birlikte 2020 yılı ziyaretçi verilerine bakıldığında 10.012 yabancı turist ve 110.016 yerli turist Safranbolu'yu ziyaret etmiştir. Dolayısıyla Safranbolu kentinin Covid-19 salgınından önemli derecede etkilendiği söylenebilmektedir (Safranbolu İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020).

Bu çalışma ile bir kültür turizm kenti olan Safranbolu'yu ziyaret eden turistlerin yıldan yıla artış göstermesine bağlı olarak Safranbolu'nun arz yapısında meydana gelen değişimlere odaklanılmıştır. Özellikle 2020 yılında dünya genelinde ortaya çıkan Covid-19 salgını sürecinde turizm sektöründe yaşanan gelişmelere paralel olarak konaklama tesis yapılarına etkisi ve konaklama tesislerinin turistlerin ihtiyaçları bakımından yeterli olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Alanyazın

1980'lerin başından beri kültürel turizm rekreasyonel faaliyetlerden ayrı olarak tanınmaktadır (Chen ve Rahman, 2018: 154). Kültür turizmi ilk olarak Kanada'da düzenlenen bir kongrede "kültürel motivasyonlar ile seyahat etmek" şeklinde tanımlanmış olup sonrasında da farklı tanımlamalar yapılmıştır (Albayrak, 2013: 51). Somut ve somut olmayan birçok kültürel miras birer kültür turizmi ürünü olduğundan (Shishmanova, 2015: 247) alternatif turizm türü olarak kültür turizminin öne çıkarılması gerekmektedir. Anadolu coğrafyası birçok medeniyete (Sümerler, Hitiler, Lidyalılar, Frigler, Urartular, İyonlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar) ev sahipliği yaptığından dolayı bu medeniyetlerden günümüze ulaşan kültürel değerler kültür turizmi açısından dikkat çeken bir potansiyel oluşturmaktadır. Kültürel değerlerin koruma-kullanma-yaşatma ilkesine göre turistik ürüne dönüştürülmesi ancak kültür turizmi sayesinde gerçekleşecektir. Bu kapsamda kültürel mirasın koruma-kullanma-yaşatma ilkesinde öne çıkan örneklerinden biri de Safranbolu ilçesidir (Aydın, 2018: 462).

UNESCO Dünya Miras Listesine 1994 yılında alınmasıyla bilinirliği artan Safranbolu, her geçen yıl artış gösteren yerli ve yabancı turist çekmesiyle kendini gösteren bir kültür turizm destinasyonu konumundadır. Sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi

miras değerleri ile ziyaretçiler tarafından talep edilir konumda olması, çeşitli geliştirmelerin ve düzenlemelerin de yapılmasını beraberinde getirmektedir (Boz ve Uğur, 2015). Turistlerin beklentilerinin ortaya çıkarılmasıyla gerekli alt ve üst yapıların istek ve ihtiyaçları karşılayacak bir şekilde düzenlenmesi kente olan talebin artış göstermesi için önemli bir husustur (Varol, 2018).

Ancak tüm dünyaya etkisi altına alan Covid-19 salgını, ülkelerin turizm de dâhil olmak üzere birçok sektörü olumsuz etkilemiştir. Özellikle kitle turizmine bağlı destinasyonlar salgından daha fazla etkilenecek hem bölge istihdamı azalmış hem de bölgedeki turizm işletmelerinin gelirleri düşürmüştür. Bu destinasyonlardan kültürel turizmi ile öne çıkan açık hava müzesi yapısına sahip Safranbolu kenti dünya miras alanı da payını almıştır. Ülkemizde 2020 yılının mart ayında başlayıp devam eden Covid-19 salgını Safranbolu turizmi istatistiklerini alt üst ederken turizmden geçimi sağlayan paydaşları da dolayısıyla bölgenin ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Khan (2020) Covid-19 salgınının turizm üzerine etkileri üzerine yaptığı çalışmada da Safranbolu'nun bu salgından olumsuz etkilendiğini ve geçmiş yıllarında hızlı büyüyen ve yöredeki ekonomiye katkı sağlayan turizmin büyük bir düşüş yaşadığını vurgulamaktadır.

Özellikle kültür turizmi destinasyonların konaklama arz yapılarının araştırıldığı çalışmaların sınırlı olması bu çalışmanın gerekliliği ortaya koymaktadır. Bu bağlamda benzer çalışmalar aşağıdaki gibidir:

Bezirgan ve Kömür (2020) yaptığı çalışmada Ayvalık destinasyonun turizm potansiyelini hedeflediği düzeyde değerlendirememesi, turizm işletmelerinin azlığı dolaysızla tesis yatırımı ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır.

Varol (2018) Konya açısından mevcut turizmin konaklama sektörü arz ve talebinin durumsal olarak incelendiği çalışmada az olan yatak kapasitesinin son yıllarda yapılan 4 ve 5 yıldızlı otel işletmeleri ile aşıldığını ancak turistlerin konaklama süreleri ile ilgili sorun olduğunu vurgulamaktadır.

Gökdeniz vd. (2009) Ayvalık'ta iç turizmle ilgili yaptığı çalışmada bölgede yeterli kadar 4 ve 5 yıldızlı otel işletmesinin olmamasının arz ve talep dengesini olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada Safranbolu'nun mevcut konaklama arz imkânlarının geçmiş yıllardan günümüze kadar nasıl bir gelişim gösterdiğini incelemek ve gelecekteki planlamalara katkıda bulunabilmek amacıyla yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemi kapsamında doküman incelemesi yapılarak hazırlanan bu çalışmada ikincil veriler toplanarak kamu ve resmi kurumların (TUİK, Kültür ve Turizm Bakanlığı Safranbolu İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Safranbolu Belediyesi, Safranbolu Turizm Danışma Ofisi ve Safranbolu Kaymakamlığı) yayınlamış oldukları istatistiksel rakamlardan yararlanılmıştır. Araştırmada Safranbolu'ya ait ziyaretçi sayıları, turizm gelirleri, konaklama tesislerinin sınıfları ile ilgili verilere yer verilmiştir. 2010 yılı ve sonrası turizm verileri incelenmiş olup kentin kültür turizm potansiyeli kapsamında turizm istatistiklerinden yola çıkarak, kenti ziyaret eden turist rakamları ve turizm tesis

kapasiteleri araştırılmış ve yıllara göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar konaklama sektörü arzı bakımından ilişkilendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmada Safranbolu'ya ait ziyaretçi sayıları, turizm gelirleri, konaklama tesislerinin sayısı ve kapasiteleri, müzelere yapılan ziyaretlere kamu ve resmi kurumlardan (TÜİK, Kültür ve Turizm Bakanlığı Safranbolu İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Safranbolu Belediyesi, Safranbolu Turizm Danışma Ofisi ve Safranbolu Kaymakamlığı) edinilen bilgiler doğrultusunda yer verilmiştir.

Safranbolu kentini 2000-2020 yılları arasında ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin sayıları ve turist sayısındaki artış veya azalış oranları Tablo 1'de gösterilmektedir. Bu kapsamda Safranbolu'yu 2000 yılında ziyaret eden yerli turist sayısı 57.261 kişi iken 2019 yılında bu sayı 231,496 kişiye yükselmiştir. Yabancı turist sayısı 2000 yılında 5.876 kişi iken 2019 yılı itibarıyla 87.370 kişiye azalmasına rağmen toplam sayıda bir önceki yıla göre %0,95 bir artış gözlemlenmektedir. Bununla birlikte tabloda turist sayılarının bir önceki yıla göre azalış veya artış oranlarına bakıldığında turist sayısındaki en çok azalış oranının (yaklaşık %62) 2020 yılında olduğu gözlenmiştir. Bu azalmadaki en önemli faktörün dünyada etkisini gösteren pandemi (Covid-19) salgının olduğu düşünülmektedir. Artış oranının en fazla görüldüğü yıl ise 2017 yılı olarak karşımıza çıkmaktadır. %34,4 oranında bir artışın olması ile yerli (217.842) ve yabancı (57.917) turist toplamında 275.759 ziyaretçinin Safranbolu destinasyonunu deneyimlemesinde ekonomik anlamda girdilerin yanı sıra artan talebi karşılayamama, taşıma kapasitesinin aşılması gibi birçok soru işareti de beraberinde gelmektedir. Son üç yılda artış gösteren turist sayılarındaki artış 2020 yılında görülmemektedir. Bunun sebebi Covid-19 salgının dünyada ve ülkemizde mevcut kısıtlamalarıdır.

Tablo 1. Safranbolu'ya Gelen Turist Sayıları ve Artış Oranları

Yıl	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam	Artış Oranı
2020	110.016	10.012	120.028	% 62 (Azalış)
2019	231.496	87.370	318.866	%0,95
2018	218.584	97.258	315.842	% 14,5
2017	217.842	57.917	275.759	% 34,4
2016	173.075	32.069	205.144	% 16 (Azalış)
2015	190.111	53.996	244.107	% 7.3 (Azalış)
2014	209.843	53.601	263.444	% 10
2013	195.616	43.850	239.466	% 7.6
2012	183.701	38.681	222.382	% 7.7
2011	173.674	32.685	206.359	% 28
2010	138.121	22.619	160.740	% 19.9
2009	116.634	17.396	134.030	% 6 (Azalış)
2008	125.428	17.130	142.612	% 6
2007	112.655	21.655	134.310	% 24

2006	91.098	17.405	108.503	% 10,4
2005	80.046	17.776	98.281	% 6,7
2004	78.4885	13.610	92.095	% 8,5
2003	76.678	9.932	84.908	% 22
2002	58.381	11.051	69.442	% 8,2
2001	55.215	8.988	64.203	% 1,7
2000	57.261	5.876	63.137	

Kaynak: Safranbolu İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021

Tablo 'ya göre 2000 yılında kenti ziyaret eden turist sayısı toplamda 63,137 iken bu rakam 2008 yılına kadar düzenli bir artış göstermiş olup 2008 yılı sonunda 142,612'e kadar ulaşmıştır. Ancak 2009 yılında turist sayısında %6'luk azalış olduğu görülmektedir. Yalnızca 2009 yılında yaşanan bu azalıştan sonraki yıllarda 2015 yılına kadar düzenli bir artışın olduğu görülmektedir.

2014-2016 yılları arasında Türkiye'de yaşanan bazı olaylar (terör, uluslararası politik-ekonomik krizler ve Rus uçağının düşürülmesi vb.) turizm sektörüne olumsuz yansımaları ülke genelinde hissedilmekle birlikte, bu durum 2015 ve 2016 yıllarında kenti ziyaret eden turist rakamlarında yaşanan düşüşle göze çarpmaktadır. 2015 yılında turist sayısı bir önceki yıla göre %7,3'lük bir azalma göstermiştir. Devam eden yılda da %16'luk (en fazla azalışın olduğu yıl) azalış ile turist sayısı 205.144'e düşmüştür. Bu azalışın olduğu yıllardan sonra turizmde yaşanan hareketlenme ile 2017 yılında 275,759 olan turist sayısı, 2018 yılında 315.842 olarak artış göstermektedir. 2019 yılında 318.866 olan turist sayısının 2020 yılında ortaya çıkan salgın hastalık (Covid-19) nedeniyle artış göstermediği görülmektedir.

Safranbolu'yu ziyaret eden turistleri yerli-yabancı olarak incelediğimizde, büyük bir çoğunluğun yerli turistlerden oluştuğu, yabancı turistlerin ise daha az sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Genel anlamda son iki yıla (2018 ve 2019) bakıldığında gerek yerli gerekse yabancı turistlerin artışı göze çarpmaktadır. Tabloda yıllara göre en fazla turist artışının 2017 yılında gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

TUIK hesaplama yöntemi temel alınarak Safranbolu'da konaklama yapan turist verileri Safranbolu Turizm Danışma Bürosu tarafından her ay düzenli olarak toplanmaktadır. Bununla birlikte Safranbolu'yu ziyaret eden günübirlikçi sayısı, Karabük Üniversitesi Safranbolu Turizm Fakültesi tarafından hazırlanan *Master Plan* (2014) çerçevesinde konaklama yapan turistlerin en az üç katı olduğu öngörülmektedir. Buna göre kentin turizm gelirine de büyük katkısı olan günübirlikçi sayılarını gösteren tabloda aşağıda verilmektedir.

Tablo 2. Safranbolu' ya Gelen Toplam Ziyaretçi (Günübirlikçi ve Konaklayan) İstatistikleri

YIL	KONAKLAMA YAPAN ZİYARETÇİ	GÜNÜBİRLİKÇİ	TOPLAM
2020	120.028	360.084	480.112
2019	318.866	956.598	1.275.464

2018	315.842	947.526	1.263.368
2017	275.759	827.277	1.103.036
2016	205.144	615.432	820.576
2015	244.107	732.321	976.428
2014	263.444	790.332	1.053.776
2013	239.466	718.398	957.864
2012	222.382	667.146	889.528
2011	206.359	619.077	825.436
2010	160.740	482.220	642.960

Kaynak: Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, 2021

Tabloda yer alan günübirlikçi sayısına bakıldığında özellikle 2020 yılı haricindeki son üç yılda artış olduğu ve bu artışın konaklayan turistlerle birlikte her üç yılda da toplamda 1 milyon ziyaretçiyi aştığı görülmektedir. Yıllara göre çeşitli sebepler ile ortaya çıkan olumsuz gelişmeler ülkelerin veya bölgelerin turizmelerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle 2020 yılından benzer bir sorun yaşanmış ve salgın hastalık sebebi ile bir önceki yıla göre ziyaretçi sayılarında önemli bir azalış olduğu görülmektedir. Bu bağlamda 2020 yılında ortaya çıkan hem konaklayan hem de günübirlikçi sayılarının düşüklüğü göze çarpmaktadır.

Yıllık turizm gelirlerini hesaplama analizinde, TÜİK tarafından açıklanan ve turist harcama verilerini kapsayan Türkiye Turizm Gelirleri İstatistikleri temel alınarak Safranbolu'yu ziyaret eden (konaklayan ve günübirlikçi) turist harcamaları ile yıllık turizm gelir hesaplanmaya çalışılmıştır.

Tablo 3. TÜİK Turist Harcama Verileri Hesaplama Yöntemi

YILLAR	Kişi Başı Ortalama Harcama (\$)	Ortalama Geceleme Sayısı	Kişi Başı Gecelik Harcama (\$) (Ortalama)
2020	*	*	*
2019	666\$	9,9	68\$
2018	647\$	9,9	64,5\$
2017	681\$	10,9	62,5\$
2016	705\$	11,4	61,8\$
2015	756\$	10,1	74,8\$
2014	828\$	10,0	82,8\$

2013	824\$	10,2	80\$
2012	795\$	10,8	73.6\$
2011	778\$	11,0	70\$
2010	755\$	10,8	70\$

* Pandemi koşullarında sınır kapılarının kapalı olması nedeniyle TÜİK tarafından o yılın kişi başı ortalama ve günlük harcama istatistiği yapılmamıştır.

Kaynak: TÜİK Turizm İstatistikleri, 2018

Safranbolu yıllık turizm gelirlerini hesaplama analizinde, TÜİK tarafından açıklanan ve turist harcama verilerini kapsayan Türkiye Turizm Gelirleri İstatistikleri temel alınarak Safranbolu'yu ziyaret eden (konaklayan ve günübirlikçi) turist harcamaları ile yıllık turizm gelir hesaplanmaya çalışılmıştır (TÜİK, 2021). Buna göre gerek konaklayan turistlerin gerekse günübirlikçi ziyaretçilerin toplam sayıları doğrultusunda ortaya çıkan turizm geliri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Yukarıdaki TÜİK tarafından hazırlanan hesaplama veri tablosuna göre Safranbolu'nun yıllık turizm geliri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

Tablo 4. Safranbolu Turizm Geliri

Yıllar	Konaklayanların Toplam Harcamaları	Günübirlikçi Toplam Harcamaları	Toplam Turizm Geliri
2020	*	*	*
2019	43.365.776\$	44.960.106\$	88.325.882\$
2018	40.743.618\$	41.217.381\$	81.960.999\$
2017	34.469.875\$	31.353.798\$	65.823.673\$
2016	25.643.000\$	21.601.663\$	47.244.663\$
2015	36.616.050\$	34.565.551\$	71.181.601 \$
2014	43.626.326\$	40.148.865\$	83.775.191\$
2013	38.314.560\$	32.902.628\$	71.217.188\$
2012	32.734.630\$	26.885.983\$	59.620.613\$
2011	28.890.260\$	24.763.080\$	53.653340 \$
2010	22.503.600\$	22.423.230\$	44.926.830\$

*Pandemi koşullarında sınır kapılarının kapalı olması nedeniyle TÜİK tarafından o yılın kişi başı ortalama ve günlük harcama istatistiğinin yapılmamış olmasından dolayı turizm geliri hesaplanamamıştır.

Kaynak: TÜİK, 2021.

Konaklama yapan ziyaretçilerin harcamaları en az 1 gece 2 gün geçirdikleri düşünülerek hesaplanmıştır. Ayrıca günlük harcamanın içerisinde konaklama bedeli de dâhil edildiğinden günübirlikçi harcamalarında konaklama bedeli düşülerek hesaplama yapılmıştır. Safranbolu'da ortalama konaklama bedeli kişi başı, sezon farkı göz önünde bulundurulmaksızın yaklaşık yüz otel ve pansiyon fiyatları incelenerek yıllara göre ve o yılların döviz kurlarına göre hesaplama yapılmıştır. Örneğin;

Konaklama bedeli olarak ortalama kişi başı gecelik 2019 yılı için 120 TL öngörülmüş ve bu harcama kalemi gününbirlikçilerden düşülerek 47\$ (68\$-21\$) hesaplama yapılmıştır. (*Not:* 2019 yılı ortalama döviz kuru: 1\$/5,68 (120 TL/5,68)). Bu bilgiler doğrultusunda tabloya bakıldığında, 2010 yılından itibaren gelen turist ve gününbirlikçi sayısını bağlı olarak 2015 ve 2016 yılları haricinde diğer yıllarda turizm gelirinde düzenli olarak bir artış olduğu gözlemlenmektedir. 2010 yılında 44.926.830\$ olan toplam turizm geliri, 2019 yılı sonunda 88.325.882\$'a ulaşmıştır. Buna göre turizm gelirin 8 yılda yaklaşık iki katına çıktığı görülmektedir ki yıllara göre artan turizm geliri o bölgenin ekonomisine ve kalkınması önemli katkılar sağlayabilmektedir. Burada 2020 yılına ait verilen baz alınmamasında Pandemi koşullarında sınır kapılarının kapalı olması nedeniyle TÜİK tarafından o yılın kişi başı ortalama ve günlük harcama istatistiğinin yapılmamış olmasından dolayı turizm geliri hesaplanamamış olmasıdır.

Safranbolu'da 2021 yılı itibari ile gezilebilir 2 adet müze evi bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Kaymakamlar müze evi diğeri ise Tarihi Kent müzesidir. Aşağıdaki tablo 2010–2020 yılları arasında bu müzelere gelen yerli ve yabancı turistlerin sayıları gösterilmektedir.

Tablo 5. Safranbolu Müze Evlerini Ziyaret Eden Turist Sayıları

Yıllar	Kaymakamlar Müze Evi		Kent Tarihi Müzesi	
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı
2020	3.921	2.549	12.779	377
2019	49.328	32.511	32.730	1.907
2018	54.584	27.428	33.516	1.147
2017	59.501	15.712	27.935	1.138
2016	47.910	8.614	26.479	920
2015	47.378	15.755	26.657	2.674
2014	44.737	15.121	29.628	2.938
2013	42.845	12.900	32.567	3.230
2012	48.738	14.090	33.275	3.021
2011	58.749	12.554	32.919	2.785
2010	58.326	11.493	33.016	2.855
Genel Toplam	684.744		344.493	

Kaynak: Safranbolu Kaymakamlığı, 2021

Tablo 5'e göre müzelere gelen turist sayıları incelendiğinde 2019 yılında Kaymakamlar müze evine gelen turist sayısının toplam 81.839 olduğu, Tarihi Kent müzesine gelen turist sayısının ise 34.637 kişi olduğu görülmektedir. Ayrıca 2018 yılında Kaymakamlar müze evine gelen turist sayısının toplam 82,012 olduğu, Tarihi Kent müzesine gelen turist sayısının ise 34,663 kişi olduğu görülmektedir. Bu yılların aksine 2020 yılının verileri incelendiğinde salgın nedeniyle önemli bir düşüşün olduğu da görülmektedir.

Genel toplama bakıldığında müze evleri arasında neredeyse yarı yarıya ziyaretçi talebinin olduğu görülmektedir. Kaymakamlar müze evine gelen toplam ziyaretçi sayısı 684.744 iken Kent müzesine gelen toplam ziyaretçi sayısının 344.493 olduğu görülmektedir. Buna göre Kaymakamlar müze evinin daha çok talep gördüğü anlaşılmaktadır ki yıllara göre dağılımda da bunu görebilmekteyiz. Bunun sebebi olarak da Tarihi Kent Müzesine ulaşımın biraz daha zor olmasıdır. Ancak tarihi ve kültürü ile

bir UNESCO kenti olan Safranbolu’da müzelerin sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. 2019 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığının müze kart uygulamasının yaygınlaştırılması ve artırılması kapsamında müzelere verdiği öneme rağmen tarihi ve kültürü ile UNESCO kenti olan Safranbolu’da müzelerin yetersiz olması kentin marka değeri açısından olumsuz bir durum olarak görülmektedir.

Dünyanın en iyi korunan 20 kenti arasında gösterilen açık hava müzesi konumundaki Safranbolu’nun konaklama arz yapısı incelediğinde, hem turizm işletme belgeli hem de belediye belgeli tesislerin olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tablo ’da yıllara sayıları belirtilen konaklama tesislerinin oda sayısı ve yatak kapasitesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 6. Safranbolu’da Faaliyet Gösteren Konaklama Tesisleri

2020 YILI			
TESİSİN BELGE TÜRÜ	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİS	30	696	1660
BELEDİYE BELGELİ TESİS	101	799	2039
TOPLAM	129	1495	3699
2019 YILI			
TESİSİN BELGE TÜRÜ	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİS	28	607	1204
BELEDİYE BELGELİ TESİS	69	663	1599
TOPLAM	97	1270	2803
2018 YILI			
TESİSİN BELGE TÜRÜ	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİS	28	638	1516
BELEDİYE BELGELİ TESİS	94	820	2104
TOPLAM	122	1458	3620
2017 YILI			
TESİSİN BELGE TÜRÜ	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİS	28	638	1516
BELEDİYE BELGELİ TESİS	94	820	2104
TOPLAM	122	1458	3620
2016 YILI			

TESİSİN BELGE TÜRÜ	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİS	23	547	1319
BELEDİYE BELGELİ TESİS	89	826	2118
TOPLAM	112	1373	3437
2015 YILI			
TESİSİN BELGE TÜRÜ	TESİS SAYISI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİS	21	426	1022
BELEDİYE BELGELİ TESİS	83	754	1916
TOPLAM	104	1180	2938

Kaynak: Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, 2021

Tablo 6’da 2015-2020 yılları arasında yer alan konaklama tesis sayıları yer almaktadır. Buna göre 2020 yılında 129; 2019 yılında 97; 2018 yılında 122; 2017 yılında 122; 2016 yılında 112; 2015 yılında 104 konaklama tesisi bulunmaktadır. Tabloda yer almayan geçmiş yıllar incelendiğinde; 2010 yılında turizm işletme belgeli olarak toplam 17, Belediye Belgeli 61 olmak üzere toplamda 78 adet konaklama tesisi bulunmaktaydı. Ancak 2020 yılına gelindiğinde artan talep doğrultusunda konaklama arzında artış olduğu görülmektedir ki 30 adet Turizm İşletme Belgeli 101 adet Belediye belgeli olmak üzere toplam 129 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Özellikle tablodan da anlaşılacağı üzere 2019 yılında konaklama tesislerinin sayısındaki düşüş ve 2017- 2018 yılındaki tesisi sayısının aynı olması son yıllarda konakla tesislerinde bu yıllar da gelen turist sayısı düşünüldüğünde (%14,5-0,95 vb. artış) konaklama tesisinde herhangi bir artışın olmaması son yıllarda konaklama tesisinin arzına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Ayrıca 2019 yılı hariç diğer yıllar incelendiğinde konaklama tesis sayısında artış olduğu görülmektedir. Kentin konaklama arz yapısının temel sorunlarından bir tanesi olarak 4 ve 5 yıldızlı otel işletmelerinin azlığı göze çarpmaktadır ki kentte 5 yıldızlı (Hilton Hampton Inn) bir adet, 4 yıldızlı otel işletmesinin olmadığı ve 3 yıldızlı ise 4 adet otel işletmesi bulunmaktadır. Bu oteller toplamda 122 adet olup 1458 oda 3620 yatak kapasitesine sahiptir. Safranbolu’da özel günlerde yaşanan turist yoğunluğu ve yatak sıkıntısı kentin konaklama arz yapısındaki sıkıntısını ve yetersizliğini göstermektedir. 2020 yılında yaşanan salgın sebebiyle bölgedeki konaklama tesisi sayılarında da herhangi bir azalmanın olmaması da göze çarpmaktadır. Bu bağlamda bir önceki yıla göre 2020 yılında turizm işletme belgeli tesis sayısında 2 ve belediye belgeli tesis sayısında da 32 artış olduğu görülmektedir.

Ayrıca Safranbolu’da konaklama işletmelerinde kalan yerli ve yabancı turistlerin geceleme sayıları Turizm Danışma Bürosundan alınan bilgiler doğrultusunda 2018 yılı 1,3 2017 yılı 1,2; 2016 yılı 1,3 ve 2015 yıllarında da 1,3 geceleme ortalamasında olduğunu tespit edilmiştir. Buna göre Safranboludaki geceleme sayısının gerek aylık gerekse yıllık olarak kentte gelen turist sayısına göre yeterli olmadığı olduğu görülmektedir. Gürbüz (2002), Ceylan ve Somuncu (2016) yaptıkları çalışmalarda bu

konuyu destekler nitelikte sonuçlar bulmuştur. Safranbolu Turizm Danışma Bürosundan 2019 yılında ki geceleme sayılarına ulaşamadığından ve 2020 yılında yaşanan salgın (Covid-19) nedeniyle bu yıldaki verilerin sağlıklı sonuçlar vermemesi açısından değerlendirilmeye alınmamıştır. Buna göre yukarıdaki tabloda 2018 yılındaki aylara göre turistlerin tesise giriş ve tesiste geceleme sayıları aşağıdaki tablo 'da verilmiştir:

Tablo 7. Konaklama Tesislerine Giriş ve Geceleme Sayıları

YILLAR	TOPLAM GİRİŞ	TOPLAM GECELEME	ORTALAMA GECELEME
2018 OCAK	12880	15881	1,2
<i>Yerli</i>	8327	10075	1,2
<i>Yabancı</i>	4553	5806	1,2
2018 ŞUBAT	13485	15666	1,2
<i>Yerli</i>	7870	9281	1,2
<i>Yabancı</i>	5615	6385	1,1
2018 MART	16388	19820	1,2
<i>Yerli</i>	9605	11906	1,2
<i>Yabancı</i>	6783	7914	1,16
2018 NİSAN	21749	26134	1,2
<i>Yerli</i>	15210	18658	1,2
<i>Yabancı</i>	6539	7476	1,14
2018 MAYIS	21422	26278	1,2
<i>Yerli</i>	14236	17740	1,25
<i>Yabancı</i>	7186	8538	1,19
2018 HAZİRAN	24782	30081	1,2
<i>Yerli</i>	15895	20137	1,27
<i>Yabancı</i>	8887	9944	1,12
2018 TEMMUZ	31012	41069	1,3
<i>Yerli</i>	23485	31762	1,35
<i>Yabancı</i>	7527	9307	1,24
2018 AĞUSTOS	33252	45929	1,4
<i>Yerli</i>	24680	33875	1,37
<i>Yabancı</i>	8572	12054	1,4
2018 EYLÜL	26835	36195	1,4
<i>Yerli</i>	18841	24964	1,3
<i>Yabancı</i>	7994	11231	1,4
2018 EKİM	27590	37649	1,4
<i>Yerli</i>	19671	26193	1,3
<i>Yabancı</i>	7917	11456	1,5
2018 KASIM	24531	32372	1,3
<i>Yerli</i>	16171	21508	1,3
<i>Yabancı</i>	8360	10864	1,3
2018 ARALIK	18949	25373	1,3
<i>Yerli</i>	12380	16433	1,33
<i>Yabancı</i>	6569	8940	1,36
2018 YILI TOPLAM	272875	352447	1,29

Kaynak: Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, 2021

Yukarıdaki tabloya göre Safranbolu'da konaklama yapan turistlerin büyük bir çoğunluğunu yerli turistler olduğu ve aynı zamanda konaklama gün sayısında da yerli turistlerin daha fazla sayıda geceledikleri görülmektedir. 2018 yılının bütün aylarında konaklama işletmelerine toplamda 272,875 giriş yapan turistlerin, aynı zamanda toplamda 352,447 geceleme yaptıkları ve 2018 yılının ortalama geceleme sayısının yaklaşık 1,3 olduğu saptanmıştır. 2018 yılındaki geceleme sayılarındaki değişimlere bakıldığında kayda değer pek bir değişimin olmadığı, en fazla geceleme süresinin yoğun sezonda yaz döneminde gerçekleştiğini görülmektedir. Buda Safranbolu'daki turizmin sezonluk olduğunun bir göstergesi olabilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Safranbolu ülkemizin en önemli kültür turizmi destinasyonlarından bir tanesi olarak görülmektedir. 1994 yılında UNESCO Kültür Mirası Listesi'ne dahil edilmesi ile mevcut turizm durumu üzerine kat be kat değer katarak bütün dünyadan misafirleri çekmeye başlamış bir kültür noktası görülmektedir. Sahip olduğu zengin tarihi mirası, kültürel değerleri, doğal güzellikleri ve alternatif turizm imkanları ile Safranbolu yerli ve yabancı turistlerin her zaman ziyaret ettiği destinasyonlardan bir tanesi olmuştur. Bu değerleri bünyesinde barındıran Safranbolu'nun yerli ve yabancı turistleri ağırlama noktasında konaklama arz yapısının nicel araştırma yöntemi kapsamında ikincil veriler elde edilerek kamu ve resmi kurumların (TÜİK, Safranbolu İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Safranbolu Turizm Danışma Bürosu, Safranbolu Kaymakamlığı) yayınlamış oldukları istatistiksel verilerden yararlanılmıştır.

Çalışmanın 2020 yılının verilerinden de anlaşılacağı üzere pandeminin etkileri Safranbolu turizmini olumsuz etkilemiştir. Bu bağlamda pandemi öncesi yılda yaklaşık 320 bin konaklamalı ve 956.598 günübirlikçi ile toplamda bir milyondan fazla ziyaretçi ağırladığı görülmektedir. Ancak araştırma verilerinden de anlaşılacağı üzere 2019 yılında 318 bin olan konaklama sayısının 90 bin civarına düştüğü görülmektedir. Dolayısıyla turizmde yaşanan bu düşüş hem turizm gelirini ve bağlantılı olarak da bölge ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Covid-19 sürecinde seyahat engellerinin yaşanmasıyla talebin düşmesi, buna paralel olarak arzın da olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmuştur. Bu etkilenme süreci sadece konaklama işletmeleriyle sınırlı kalmayıp turizme yardımcı ve tamamlayıcı rolü üstlenen diğer işletmeleri de olumsuz etkilemiştir.

Kente gelen turist sayılarında yıllara göre ciddi artışlar söz konusu iken, bu turistlerin Safranbolu'da yeterli süre konaklamadıkları görülmektedir. Bu konu ile ilgili yapılması gereken en önemli husus turizm ürünü çeşitlendirilmesi, yani alternatif turizm türleri ile konaklama sürelerinin artırılmasıdır. Burada çözülmesi gereken problem, şehri ziyarete gelen turistlerin daha fazla nasıl vakit geçirebilecekleri ve konaklama sürelerinin artırılması ile alakalıdır. Konaklama yapanların dışında, tur operatörleri ve sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği gezilerle Safranbolu'ya gelen günübirlikçi ziyaretçi sayısı her geçen gün artmaktadır. Örneğin; Safranbolu'da yetiştirilen bir bitki olan Safran bitkisi hasadı yapılmaktadır. Birçok ziyaretçi etkinlik kapsamında hasadın

gerçekleştirilmesini izlemek için katılım göstermektedir. Fakat bu katılımlar gününbirlik şeklinde gerçekleşmektedir. Gününbirlikçi olarak gelen bu kişiler, konaklama yapanlarla birlikte düşünüldüğünde kente gelen yıllık ziyaretçi sayısı yaklaşık olarak üç katına çıkmaktadır. Nitekim 2019 yılında konaklama yapan ziyaretçi sayısı, gününbirlikçilerle birlikte düşünüldüğünde 1.275.464 kişiye ulaştığı görülmektedir. Safranbolu sınırları içindeki ve yakınındaki doğal kaynaklar hızla turizme açılmaktadır. Uzun vadede de Safranbolu doğa turizmine açılarak gelen ziyaretçilerin alanda daha uzun süre konaklaması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın en önemli sonuçlarından bir tanesi; tarihi ve kültürel bir destinasyon markasına sahip olan Safranbolu'nun müzelerinin yetersiz olması ve bunun için yönetimlerin herhangi bir planlama veya çaba içinde olmamasıdır. Kentin konaklama arz yapısının önemli sorunlarında bir tanesi 4 ve 5 yıldızlı otel işletmelerinin azlığıdır. Safranbolu'da toplam konaklama tesis sayısı 129 ve yatak kapasitesi 3.699'dur. Kentin konaklama arz yapısı ile ilgili özellikle eski (tarihi) Safranbolu diye adlandırılan bölgede tarihi dokuyu bozmamak için modern yapılı otel işletmeler yapılamadığını bu talebin yeni Safranbolu olarak adlandırılan bölgede giderilebilir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin işbirliği ve çabasının konaklama arz kapasitesi artıracak adımların atması gereklidir. Ayrıca eski (tarihi) Safranbolu bölgesinde yer alan konakların da yenilenmesi gerekmektedir. Çalışmanı sonucuna göre 2019 yılında konaklama tesislerinin sayısındaki düşüş ve 2017- 2018 yılındaki tesisi sayısının aynı olması bu yıllar da gelen turist sayısı düşünüldüğünde (%14,5-0,95 vb. artış) konaklama tesisinde herhangi bir artışın olmaması son yıllarda konaklama tesisinin arzına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bölgedeki paydaş görüşler de özel ve önemli tarihlerde konaklama tesislerinde yer olmadığını ve yatak sayısının yetersiz olduğunu belirterek bu durumu desteklemektedir. Bu nedenle kentin iyi bir planlama ile artan turist sayısı kapsamında konaklama arzının da artırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ayaz, N., Apak, Ö. C. ve Batı, T. (2016). Yöneticilerin Kültür Turizmi Algısı: Safranbolu Destinasyonu Örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 84-96.
- Ayaz, N., Batı, T. ve Gökmen, F. (2015). Safranbolu'yu Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Destinasyon İmajı Algıları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı 1, 54-6.
- Aydın, F. (2018). Kültürel Turizmin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkilerine Yönelik Bir Araştırma: *Safranbolu Örneği*. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 461-474.
- Bezirgan, M. ve Kömür, T. (2020). Konaklama Arz Yapısı Bakımından Turistik Destinasyonlarda Dış Çevre Analizi: Ayvalık Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 295-311.
- Boz, M. ve Uğur, İ. (2015). Tarihi Kentler ve Turizm: Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Safranbolu'da Turizm Gelişimine İlişkin Algıları. *II. International Congress of Tourism ve Management Researches*, 01-03 Mayıs, Kuşadası.

- Ceylan, S., ve Somuncu, M. (2016). Kültür Turizmi Alanlarında Turizmin Çeşitlendirilmesine Eleştirel Bir Bakış: Safranbolu UNESCO Dünya Miras Alanı. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 53-64.
- Chen, H. ve Rahman, I. (2018). Cultural tourism: An analysis of engagement, cultural contact, memorable tourism experience and destination loyalty. *Tourism Management Perspectives*, (26), 153-163.
- Dönmez, Y., ve Türkmen, F. (2015). Turistlerin Satın Alma Kararında Peyzaj Düzenlemelerinin Rolü: Belek Örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 2(2).
- Dönmez, Y., ve Türkmen, F. (2018). The relation between the landscape design and brand image in purchase preferences of tourists: The case of Safranbolu and Nevşehir, in Turkey. *Applied Ecology and Environmental Research*, 16(1), 629-643.
- Gökdeniz, A., Yakup, D. İ. N. Ç., Aşık, N. A., Münger, L., ve Taşkıran, H. (2009). Türkiye’de İç Turizm Kavramı ve İç Turizmde Önemli Bir Destinasyon Olan Ayvalık’ta Müşteri Arz ve Talebine Yönelik Ampirik Bir Araştırma Işığında Geliştirme Stratejileri. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 216-231.
- Gürbüz, A. (2002). Yerel kalkınma stratejisi içinde turizm ve Safranbolu. *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Bahar), 29-48.
- Gürbüz, A. (2002). Yerel kalkınma stratejisi içinde turizm ve Safranbolu. *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Bahar), 29-48.
- Khan, A. A. (2020). Covid-19 Salgınının Turizme Etkileri: Safranbolu Miras Kenti Örneği. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 28-37.
- Safranbolu İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2020). Turist İstatistikleri.
- Safranbolu Kaymakamlığı (2021). Müze İstatistikleri.
- Shishmanova, M. V. (2015). Cultural tourism in cultural corridors, itineraries, areas and cores networked. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (188), 246-254.
- Silberberg, T. (1995). Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. *Tourism management*, 16(5), 361-365.
- Uygur, S. M. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 30-49.
- Varol, F. (2018). Konya’nın Konaklama Sektörü Arz Yapısı ve Gelişimi. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 5(31), 4742-4749.
- Wansborough, M. ve Mageean, A. (2000). The Role of Urban Design in Cultural Regeneration. *Journal of Urban Design*, 5(2), 181-197.